

МАШКОВСЬКА Л. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-
гуманітарних і правових дисциплін
(Уманський національний університет
садівництва)

АВРАМЕНКО О. О.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки
розвитку дитини
(Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини)

УДК 341

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.59>

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

У статті йдеться про основні принципи, закладені в міжнародних стандартах, включаючи концепції прозорості, підзвітності, неупередженості, етичних стандартів і доброчесності в сучасному суспільстві. Ці стандарти спрямовані на створення умов для ефективного запобігання та боротьби з корупцією, зокрема шляхом впровадження систем внутрішнього та зовнішнього контролю, посилення відповідальності посадових осіб та створення дієвих механізмів розслідування корупційних злочинів. Особливу увагу приділено ролі незалежних антикорупційних агентств у впровадженні міжнародних норм на національному рівні, а також їх співпраці з громадськими організаціями та приватним сектором.

Досліджено ключові принципи міжнародних стандартів, які спрямовані на створення ефективних механізмів попередження та боротьби з корупційними практиками, включаючи підзвітність, прозорість, відповідальність посадових осіб та взаємодію між державними органами та громадянським суспільством. У статті йдеться про процес імплементації цих стандартів у національне законодавство різних держав, у тому числі Україну, з детальним аналізом проблем і перешкод, які забезпечуються на шляху адаптації міжнародних норм до особливостей правових систем різних країн. Зосереджено увагу на впливі національних контекстів, таких як політична воля, інституційна незалежність та активна участь громадськості у формуванні антикорупційної культури, яка є критично важливою для стійкого розвитку антикорупційних програм. Розглянуто приклади успішного впровадження антикорупційних норм у Європейському Союзі, а також досвід окремих держав, які зіткнулися з труднощами через наявність більшості ресурсів або недостатню підтримку реформ з боку державних органів.

Дослідження показує, що імплементація міжнародних антикорупційних стандартів у національне законодавство є складним і багатоступеневим процесом, який часто стикається з такими проблемами, як недостатня політична воля, інституційна нестабільність, корумпованість судової системи та вплив зовнішніх факторів, таких як геополітичний тиск та економічна залежність. Аналіз

конкретних прикладів впровадження цих стандартів у країнах Європи, Південної Америки та Азії говорить про те, що успішна імплементація залежить не лише від змін у законодавстві, а й від культурного дотримання законів, які формуються через освіту, суспільну цінність та активну участь громади.

У статті також детально повідомлено про зниження в Україні, де антикорупційні реформи сталися з головних умов інтеграції в Європейський Союз та інші міжнародні об'єднання. Відзначено досягнення, таке як створення спеціалізованих антикорупційних органів (НАБУ, НАЗК, Вищий антикорупційний суд), і водночас висвітлено численні виклики, серед яких політичний тиск, обмежені фінансові ресурси та недостатня незалежність судової системи. У статті також аналізується ефективність співпраці між Україною та міжнародними організаціями, такими як ЄС та МВФ, у контексті реалізації та посилення контролю за реформою.

Крім того, у дослідженні підкреслюється важливість інституційного підходу до реформування державних установ, зокрема необхідно створити спеціальні підрозділи для розслідування корупційних правопорушень, навчання посадових осіб етичним стандартам, запровадження технологічних інновацій для моніторингу державних закупівель та управління фінансами. Особливу увагу приділено цифровізації, її ролі в процесі боротьби з корупцією, зокрема використанню електронної платформи для підвищення прозорості.

Ключові слова: міжнародні стандарти, антикорупційна діяльність, імплементація, цифровізація, протидія корупції, антикорупційне законодавство.

Mashkovska L. V., Avramenko O. O. International anti-corruption standards and their implementation in national legislation

The article discusses the basic principles laid down in international standards, including the concepts of transparency, accountability, impartiality, ethical standards and integrity in modern society. These standards are aimed at creating conditions for effective prevention and combating corruption, in particular by introducing internal and external control systems, strengthening the responsibility of officials and creating effective mechanisms for investigating corruption crimes. Particular attention is paid to the role of independent anti-corruption agencies in the implementation of international standards at the national level, as well as their cooperation with civil society organizations and the private sector.

The article examines the key principles of international standards aimed at creating effective mechanisms for preventing and combating corrupt practices, including accountability, transparency, responsibility of officials and interaction between government agencies and civil society. The article discusses the process of implementing these standards into the national legislation of various states, including Ukraine, with a detailed analysis of the problems and obstacles encountered in adapting international norms to the specifics of the legal systems of different countries. Attention is paid to the influence of national contexts, such as political will, institutional independence and active public participation in shaping an anti-corruption culture, which is critical for the sustainable development of anti-corruption programs. Examples of successful implementation of anti-corruption norms in the European Union are considered, as well as the experience of individual states that have faced difficulties due to the availability of most resources or insufficient support for reforms by government agencies.

The study shows that the implementation of international anti-corruption standards into national legislation is a complex and multi-stage process that often faces challenges such as insufficient political will, institutional instability, corrupt judiciary and the influence of external factors such as geopolitical pressure and economic dependence. The analysis of specific examples of the implementation of these standards in Europe, South America

and Asia suggests that successful implementation depends not only on changes in legislation, but also on cultural compliance with the law, which is shaped by education, social value and active community participation.

The article also details the decline in Ukraine, where anti-corruption reforms have been a key condition for integration into the European Union and other international associations. It highlights achievements, such as the creation of specialized anti-corruption bodies (NABU, NAPC, High Anti-Corruption Court), while also highlighting numerous challenges, including political pressure, limited financial resources, and a lack of judicial independence. The article also analyzes the effectiveness of cooperation between Ukraine and international organizations, such as the EU and the IMF, in the context of implementing and strengthening control over the reform.

In addition, the study emphasizes the importance of an institutional approach to reforming state institutions, including the need to create special units to investigate corruption offenses, train officials in ethical standards, and introduce technological innovations to monitor public procurement and financial management. Particular attention is paid to the digitalization of the role in the fight against corruption, including the use of an electronic platform to increase transparency.

Key words: *international standards, anti-corruption activities, implementation, digitalization, anti-corruption, anti-corruption legislation.*

Вступ. Корупція є глобальним явищем, яке негативно впливає на роботу державних інституцій, економічний розвиток, рівність громадян та соціальну справедливість. Вона підриває довіру суспільства до органів влади, створює умови для неефективного управління ресурсами та гальмує демократичні процеси. З огляду на це, боротьба з корупцією набуває статусу пріоритетного завдання для багатьох країн світу.

На міжнародному рівні розроблено низку стандартів і механізмів, які починають універсальні підходи до запобігання та протидії корупційним проявам. До них належать ключові міжнародно-правові акти, зокрема Конвенція ООН проти корупції, Конвенція Ради Європи, рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO) та інші. Водночас інтеграція цих стандартів у національні правові системи стикається з численними викликами, такими як особливості правових традицій, рівень правової культури, політична воля.

Тому проблема ефективної імплементації міжнародних стандартів антикорупційної діяльності в національне законодавство є ключовим викликом сучасності, оскільки вона вимагає комплексного підходу, спрямованого на гармонізацію правових норм, посилення інституційних механізмів та забезпечення дієвого контролю за дотриманням антикорупційних вимог.

Корупція справляє значний негативний вплив на виробничі процеси, особливо в контексті економічного розвитку та функціонування підприємств, установ, організацій. Нечесні практики, зокрема хабарництво, кумівство, зловживання владою та недобросовісна конкуренція, створюють несприятливе середовище для інвестування, інновацій та зростання виробничого сектора. Це призводить до підвищення витрат для бізнесу, спотворення ринкових механізмів та зниження конкурентоспроможності продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Імплементація міжнародних стандартів антикорупційної діяльності завдяки створенню прозорих умов для підприємницької діяльності та виробництва сприяє розвитку чесної конкуренції, залученню інвестицій, зниженню рівня тіньової економіки та підвищенню довіри до державних інституцій. Це, у свою чергу, стимулює ефективність виробничих процесів, зростання економічної стабільності та створення рівних можливостей для всіх учасників, забезпечуючи сприятливе середовище для впровадження інновацій, підвищення продуктивності та конкурентоспроможності, розвитку національної економіки як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях, сприяючи сталому розвитку, зростанню експорту та покращенню добробуту суспільства.

Проблема імплементації міжнародних стандартів антикорупційної діяльності активно досліджується як у наукових працях, так і в аналітичних звітах міжнародних організацій.

Особлива увага приділяється адаптації універсальних принципів боротьби з корупцією до специфіки національних правових систем, а також аналізу ефективності застосування цих стандартів у різних країнах. Тема міжнародних стандартів антикорупційної діяльності та їх імплементації в національне законодавство досліджувалася багатьма науковцями, такими як: К.О. Вишневська яка у своїй праці «Імплементація міжнародних антикорупційних стандартів у національне законодавство України» аналізує процес впровадження міжнародно-правових норм у сфері протидії корупції в українське законодавство, виявляючи правові колізії та пропонуючи шляхи їх вирішення [1]; В.В. Гавриленко який у дослідженні «Імплементація міжнародно-правових стандартів щодо попередження (превенції) правопорушень та злочинів в Україні» розглядає міжнародно-правові стандарти, що регламентують діяльність національних судових та правоохоронних органів у сфері запобігання злочинності, обґрунтовуючи необхідність їх впровадження в українську систему правопорядку [2]; Т. Сергєєва, яка у статті «Запровадження міжнародних антикорупційних стандартів у національне законодавство України» досліджує українське законодавство у сфері протидії корупції, аналізуючи ступінь врахування міжнародних антикорупційних договорів та пропонує шляхи вдосконалення національних норм [3]. Серед українських науковців варто, також виділити дослідження О. Костіна та В. Ємельянова, І. Бондарчука та Н. Гончаренко.

Праці цих, та інших науковців є корисними для глибшого розуміння процесу імплементації міжнародних антикорупційних стандартів у національне законодавство України. Проте залишається низка невирішених питань, які забезпечують реальну ефективність впровадження міжнародних стандартів у контексті конкретних держав, зокрема України.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз міжнародних стандартів антикорупційної діяльності та оцінка їх імплементації в національне законодавство різних країн, зокрема України. Зосереджується увага на ключових викликах і можливостях, з якими стикаються держави під час адаптації міжнародних норм до своїх правових систем, а також на визначенні найефективніших підходів до протидії корупції.

Конкретні завдання, які можна виділити в рамках цієї мети, включають: дослідження основних міжнародних стандартів антикорупційної діяльності; оцінка рівня імплементації міжнародних антикорупційних норм у законодавство різних країн; аналіз основних викликів під час впровадження міжнародних антикорупційних норм; оцінка ефективності антикорупційної політики в Україні; визначення найкращих практик та ефективних механізмів боротьби з корупцією; формулювання рекомендацій щодо вдосконалення антикорупційної політики.

Результати дослідження. Особливу увагу привертає питання імплементації міжнародних стандартів антикорупційної діяльності в умовах України, де антикорупційна діяльність є єдиною з основними вимогами для інтеграції в європейське співтовариство та досягнення стабільності в політичній та економічній сферах. Реформи, що мають місце у сфері боротьби з корупцією, є визначальними для зміцнення демократичних інститутів, підвищення рівня довіри суспільства.

Імплементація міжнародних антикорупційних стандартів у національне законодавство є критичним етапом для забезпечення ефективної боротьби з корупцією на державному рівні. Процес впровадження цих стандартів включає не тільки зміну та адаптацію законодавчої бази, але й реформування інституцій, підвищення рівня прозорості та підзвітності, а також залучення громадянського суспільства до контролю за виконанням антикорупційних заходів. Одним із головних викликів є забезпечення незалежності антикорупційних органів, створення ефективної системи правосуддя.

Основні міжнародні документи, такі як Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (UNCAC), Конвенція Ради Європи про кримінальну та цивільну відповідальність за корупцію, а також рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO) та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), заклали фундаментальні принципи антикорупційної діяльності. Ці стандарти стали базовими орієнтирами для національних урядів у розробці та впровадженні антикорупційних політик, механізмів.

Зміни в законодавстві є необхідною, але недостатньою умовою успішної боротьби з корупцією. Реальна імплементація міжнародних антикорупційних стандартів залежить від

того, наскільки суспільство сприймає закони не просто як вимогу, а як частину своєї культури та цінностей. Теоретично: закони можуть бути ідеальними, відповідати міжнародним стандартам, передбачати суворе покарання за корупцію. Практично: якщо суспільство не вважає корупцію реальною проблемою або вважає її «нормою», закони залишаються лише на папері.

Освіта є фундаментом антикорупційної культури. Освіта формує уявлення про корупцію як неприйнятне явище.

Коли говоримо про шкільну та університетську освіту, то це: запровадження курсів з доброчесності та громадянської освіти; виховання правової культури з дитинства (наприклад, у Сингапурі діти вчать, що хабар – це злочин, а не «традиція»); викладання кейсів про успішні антикорупційні практики.

Важливим етапом є підготовка державних службовців: навчання для чиновників та суддів щодо міжнародних стандартів доброчесності; психологічний вплив: формування відчуття відповідальності та розуміння ризиків корупції; інформаційні кампанії: державні програми, які пояснюють громадянам їхні права. До Прикладу: у Південній Кореї уряд запустив масштабну кампанію «Скажи НІ корупції», що включала ЗМІ, рекламу та соціальні проекти.

Імплементация міжнародних антикорупційних стандартів стикається з численними викликами, які можуть значно уповільнювати або навіть унеможливлювати ефективну адаптацію цих норм до національного законодавства. Серед основних перешкод варто виділити: політичний тиск і опір реформам.

Один із головних бар'єрів – політична воля. У багатьох країнах боротьба з корупцією стає лише декларацією, а не реальним пріоритетом. Політики часто ухвалюють антикорупційні закони під тиском міжнародних партнерів, але на практиці створюють механізми, які дозволяють уникати відповідальності. Проявами політичного тиску є вибіркове застосування антикорупційних законів (переслідування опонентів, а не системна боротьба); втручання у роботу антикорупційних органів (призначення лояльних керівників, блокування розслідувань); спроби звузити повноваження незалежних слідчих органів та судів. До прикладу, в Україні у 2020 році КСУ намагався скасувати електронне декларування та обмежити повноваження НАЗК. У Польщі реформа судової системи викликала критику з боку ЄС через посилення контролю влади над судами. Що ж робити? На мою думку, потрібно посилювати незалежність антикорупційних інституцій (обирати їх керівників через прозорі конкурси); запроваджувати парламентський і громадський контроль за реформами; залучати міжнародних експертів до моніторингу роботи антикорупційних органів.

Другим бар'єром є обмежені фінансові ресурси. Антикорупційні механізми потребують значних інвестицій: створення незалежних антикорупційних органів (НАБУ, ВАКС тощо); впровадження цифрових рішень (ProZorro, електронне декларування); гарантування конкурентних зарплат суддям та слідчим, щоб зменшити корупційні ризики. Основними проблемами є: недостатнє фінансування, яке призводить до низької ефективності роботи антикорупційних інституцій; влада може свідомо затягувати або урізати фінансування критично важливих органів. У деяких країнах грантове фінансування міжнародних партнерів не компенсує брак державної підтримки. До прикладу: в Україні НАБУ та ВАКС регулярно стикаються з ризиками скорочення фінансування, що обмежує їхні можливості; у Молдові антикорупційна прокуратура не мала достатнього бюджету для незалежного розслідування резонансних справ. Що ж робити? Потрібно: закріпити в законодавстві мінімальні гарантії фінансування антикорупційних органів; розширювати міжнародну допомогу для підтримки антикорупційних реформ; посилювати звітність про використання коштів, щоб уникати маніпуляцій із бюджетом.

І третім бар'єром є недостатня незалежність судової системи. Навіть якщо є антикорупційні розслідування, без чесного суду вони не мають значення. Судді можуть бути під тиском політиків або бізнес-еліт. Відсутність реальних покарань знижує довіру до антикорупційних механізмів. До проблем можемо віднести: «Телефонне право» – коли рішення ухвалюються під політичним впливом; корупція у самій судовій системі – судді можуть вимагати хабарі за потрібні рішення; відсутність дієвих механізмів перевірки доброчесності суддів. До прикладу: в Україні після створення ВАКС розгляд справ топкорупціонерів прискорився, але загальна

судова система залишається під впливом старих кадрів; у Болгарії та Румунії ЄС вимагав судових реформ через низьку довіру до суддівської системи. Які ж є шляхи виходу? Це посилити відбір та перевірку доброчесності суддів; розширити роль громадськості та міжнародних експертів у процесі судової реформи; контролювати автоматичний розподіл судових справ, щоб зменшити можливість маніпуляцій.

Раніше Україна була зосереджена на створенні і розвитку антикорупційних органів та інструментарію їх роботи. Теперішнє завдання – забезпечити їхню високу ефективність, стабільність роботи, розбудову системного запобігання корупції, сучасні підходи до якого мають базуватися на даних і створювати механізми функціонування держави, що унеможливають або мінімізують корупційні ризики. З огляду на це, ключовим викликом для України та для НАЗК на найближчі роки є створення та затвердження нової Антикорупційної стратегії та Державної антикорупційної програми (ДАП) на 2026-2030 роки, та якісне їх виконання [4].

Висновки. Висновки дослідження підкреслюють необхідний комплексний підхід до імплементації міжнародних стандартів, що включає не тільки правову гармонізацію та інституційну модернізацію, але й створення дієвих механізмів для запобігання корупційним проявам у суспільстві. Окремо розділено значимість прозорості державних процесів, активної ролі громадянського суспільства, незалежних медіа та ефективної системи громадського контролю, яка є запорукою успішної реалізації антикорупційної політики. Імплементація міжнародних антикорупційних стандартів є багатовимірним процесом, що вимагає координації зусиль національних урядів, міжнародних організацій, приватного сектору та громадянського суспільства. Успіх у цій сфері залежить не тільки від законодавчих змін, але й від створення культури нульової толерантності до корупції, де суспільство активно бере участь у введенні, розслідуванні та попередженні корупційних злочинів.

Список використаних джерел:

1. Вишнеvsька К. О. Імплементація міжнародних антикорупційних стандартів у національне законодавство України. *Право і суспільство*. 2015. № 5.2. С. 22-28.
2. Гавриленко В.В. Імплементація міжнародно-правових стандартів щодо попередження (превенції) правопорушень та злочинів в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Серія ПРАВО. Випуск 85: частина 4. С. 226-232.
3. Сергєєва Т. Запровадження міжнародних антикорупційних стандартів у національне законодавство України. *Юридичний вісник*. Одеса. Гельветика. 2020. № 4. С. 132-138.
4. Від України очікують переходу до системної та проактивної антикорупційної політики - Віктор Павлушук на форумі щодо підготовки до вступу в ЄС. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/bez-kategoriyi/vid-ukrainy-ochikuyut-perehodu-do-systemnoi-ta-proaktyvnoi-antikoruptsiynoi-polityky-viktor-pavluschyk-na-forumi-schodo-pidgotovky-do-vstupu-v-es/> (дата звернення: 02.02.2025).
5. Конституція України: Закон України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
6. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 87. С. 156-218.
7. Походєєва В. Є. Запобігання корупції в Україні крізь призму медіа: формування антикорупційного дискурсу як превентивний захід. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. редкол.: С. В. Ківалов (голов. редкол.), Л. І. Кормич (голов. ред.), І. М. Милосердна (відп. ред.) [та ін.]; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса. *Видавничий дім «Гельветика»*, 2021. Вип. 67. С. 96-100.

